

Effectief vlot leren lezen

Wat is voldoende vlot lezen?

Voldoende vlot lezen behelst een aantal zaken:

- het correct decoderen van letters, woorden, zinnen en teksten (technisch lezen);
- het lezen in een voldoende tempo om het geheugen niet te zwaar te belasten, zodat er ruimte is voor tekstbegrip;
- het kunnen lezen met voldoende expressie en begrip (ook vloeiend lezen genoemd vaak). De expressie in de stem weerspiegelt het leesbegrip.

Wat staat er in Zin in leren! Zin in leven!

Vlot lezen vind je terug in het doel 'voldoende vlot kunnen lezen om leeftijdsadequate teksten te begrijpen' (TQsn2)? Vlot leren lezen behelst tussen 6 en 12 jaar, zoals je ontdekt in de leerlijnen, drie zaken, waarbij het leesbegrip het uiteindelijke doel is:

1. Lezen met een directe woordherkenning, zonder technische belemmering en in een bepaald tempo
 - Woorden als één geheel lezen - woorden steeds automatisch herkennen
 - Zinnen als een geheel lezen - leesgedrag afstemmen op alle leestekens en op de betekenis - teksten in een verantwoord tempo lezen
2. Lezen met de nodige accuraatheid: zonder fouten en nauwkeurig

Ontsleutelen van:

- eenlettergrepige woorden met eenvoudige structuur: klinker/tweeklank - medeklinker, medeklinker-klinker/tweeklank, medeklinker-klinker/tweeklank-medeklinker
- tweelettergrepige woorden: meervoudsvorm van zelfstandige naamwoorden, grondwoorden met voor- en achtervoegsels, verkleinwoorden, werkwoordsvormen
- eenlettergrepige en tweelettergrepige woorden met medeklinkerclusters vooraan en achteraan
- eenvoudige en frequent gebruikte samengestelde woorden

Ontsleutelen van:

- woorden met moeilijke lettercombinaties (bv. ng, nk, cht, oei, ieu, ig, lijk...)
- meerlettergrepige woorden en samenstellingen

Ontleutelen van:

- frequent gebruikte vreemde woorden en leenwoorden
 - frequent gebruikte woorden met hulptekens, frequent gebruikte afkortingen
3. Lezen met de nodige expressie: met voldoende volume, nadruk, toon en ritme.
- Een voorbereide tekst expressief hardop lezen

Die drie ingrediënten maken deel uit van het technisch leesproces, dat voor de meeste leerlingen opstart bij aanvang van de lagere school. Dat proces omvat grofweg 4 fasen, die doorheen de hele basisschool doorlopen.

Leren lezen: fasen en doelen

Vlot lezen staat in functie van het leesbegrip ([TOsn1](#)). Het kan ook aan bod komen in samenhang met alle andere ontwikkelvelden: een parabel voorlezen, een technische proef hardop voorlezen, lievelingsverhalen delen ... Geef de leerling wel voorbereidingstijd.

De basis voor vlot lezen wordt echter al gelegd in de kleuterschool. Enerzijds door een rijke mondelinge taalontwikkeling, ontwikkeling van de woordenschat en voorlezen. Anderzijds worden kleuters zich steeds meer bewust van de afzonderlijke klanken in een taal en gaan ze letters alzijdig verkennen en herkennen.

Elke leerling kan leren lezen!

Dat kan door convergente differentiatie: daarbij pas je wel het tempo, de instructie en de hoeveelheid oefentijd aan ieders niveau aan, maar schroef je niet de leesdoelen omlaag.

Bouwstenen voor effectieve didactiek

Aanvankelijk lezen

Letterkennis is de basis van het lezen. Het gaat om het correct en vlot verklanken van letters. In die beginperiode van het lezen is het van belang om de geleerde letters voldoende te herhalen. Enkele didactische tips:

- Gebruik je methode met de focus op de leeshandeling, met aandacht voor alle instructie- en differentiatietips. Wees voorzichtig met werkblaadjes waarin geen leeshandeling vereist is. Oefeningen zijn zinvol als ze klanken en letters koppelen aan elkaar, m.a.w. als leerlingen echt moeten lezen.
- Model de klank-letterverbindingen zodat ze inslijpen in de hersenen.
- Bied letters aan via meerdere zintuigen.
- Oefen alle geleerde letters dagelijks op korte momenten.
- Laat de letters steeds sneller benoemen (automatisatie)
- Maak gebruik van allerlei oefenmaterialen: letterlijn, letterdoos, [lettergroeiboekje](#), letterspelletjes (bingo, memory...), digibord, flitsletters...

- Laat leerlingen met zwakkere letterkennis meer oefenen (pre- en reteaching).
- Laat de leerlingen van meet af aan ook (functioneel) schrijven.
- Orden de aangebrachte letters in letterfamilies (zie voorbeeld uit VLL).

Laat woorden lezen waarin de nieuwe letter voorkomt. Herhaal de woorden met eerder aangeleerde letters. Enkele didactische tips:

- Bied letters altijd aan in relatie tot woorden en zinnen. Vorm met de nieuwe letter woorden. Lees zo snel als mogelijk letters, woorden en zinnen.
- Laat leerlingen zelf nieuwe woorden vormen met gekende letters. Maak gebruik van letterwoordsystemen bv. (Klik-klakboekjes, schuifvensters...).
- Bied nieuwe letters aan in woorden in woordrijen en oefeningen waarin echt gelezen moet worden in de werkboekjes.
- Bied teksten aan, waaruit je woordrijen kan afleiden om de woordleessnelheid (automatisatie) op te voeren (voor-koor-zelf). Kies voor covariante woordrijen in combinatie met alle gekende letters.

Covariante woordrijen

1. In de overgang tussen twee woorden verandert steeds maar één letter (bijv. huis - haas).
2. De positie van de letter die wordt veranderd wisselt; de ene keer wordt de eerste letter veranderd (bijv. haas – baas), dan eens de middelste letter (bijv. baas – buis) en dan weer eens de laatste letter (bijv. buis - bui).
3. De betreffende letter komt minimaal drie keer in het connectrijtje voor, in de twee gekozen woorden (bijv. huis en bui) en in een nieuw woord (buis, ui).
4. De betreffende letter komt niet in alle woorden voor (haas, baas), zodat het rijtje niet te voorspelbaar wordt.
5. De betreffende letter wisselt van positie binnen de woorden en staat (zo ver mogelijk) zowel een keer in de beginpositie (bijv. ui), de middenpositie (bijv. huis) en de eindpositie (bijv. bui).

Letter	Gekozen woorden	Rijtje woorden
ui	huis - bui	huis – haas – baas – buis – bui – ui
a	af - waf	bot – bol – bal – al – af – waf
k	hok - bek	kok – hok – bok – bek – bes – bas

Het uiteindelijke doel van lezen is het lezen van zinnen en teksten. Geef daartoe zo snel als mogelijk kansen. Herhaald lezen van teksten is daarbij een goede methodiek die leidt tot succeservaring. Heb aandacht voor correctheid, intonatie en leesbegrip bij het lezen van teksten. Je kan het leesplezier vergroten door leerlingen zelf teksten te laten kiezen net boven hun niveau (zie vrij lezen).

Voortgezet en vloeiend lezen

Het vlot en correct lezen wordt geoefend, waarbij steeds moeilijkere woorden en woordclusters aan bod komen. Leerlingen groeien doorheen de basisschool uit tot vloeiende lezers die in staat zijn om te begrijpen wat ze lezen. Vloeiend lezen vraagt veel leestijd en feedback. Leerlingen lezen teksten, soms herhaald, en gaan na of ze die begrijpen. Die teksten worden hardop gelezen tot wanneer de leerling voldoende kan decoderen en het aangewezen wordt stil te lezen, omdat

de leessnelheid dan verhoogt (gemiddeld rond 7-8 jaar). Vormen van hardop lezen, stillezen, samen lezen en begeleid herhaald lezen wisselen elkaar af.

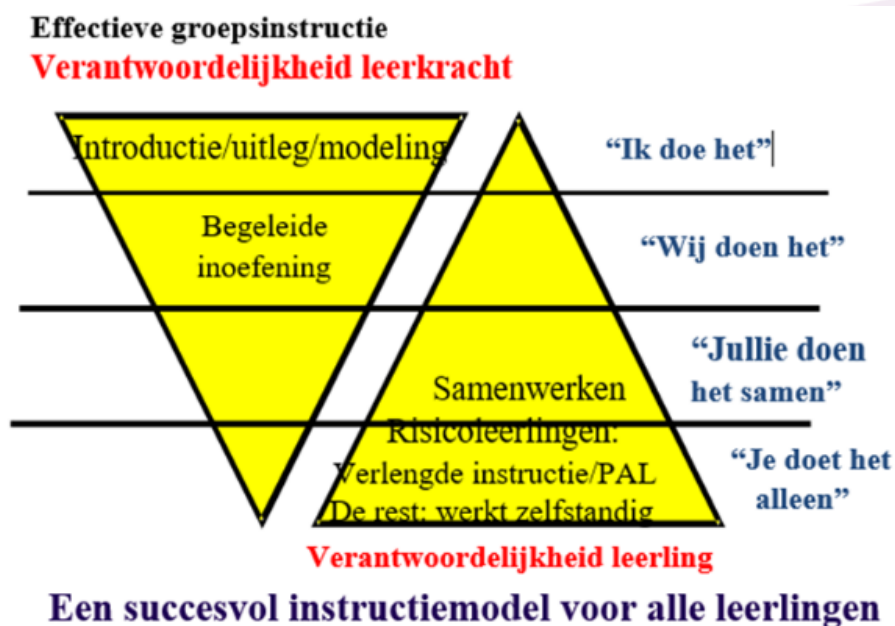
Enkele didactische tips:

- Laat dagelijks lezen.
- Model het lezen via hardop voorlezen.
- Heb aandacht voor de rustpauzes die aangegeven worden door de leestekens.
- Ondersteun leerlingen in het lezen in een normaal tempo met aandacht voor de zinsmelodie.
- Laat leerlingen fictie en non-fictie lezen.
- Bespreek met de leerlingen wat ze gelezen hebben.

Directe instructie met betrokkenheid van alle leerlingen en veel leesansen, door herhaald lezen

1. De leraar doet voor: bv. nieuw woordtype, intonatie...
2. De leerlingen en leraar werken samen: bv. in koor lezen / lezen onder begeleiding
3. De leerlingen oefenen samen: duo-lezen
4. De leerlingen oefenen individueel/zelfstandig

Uiteraard bestaan er ook [varianten](#) op dit instructiemodel.

Fisher, D., & Frey, N. (2008). *Better learning through structured teaching: A framework for the gradual release of responsibility*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Aspecten van een goed leesonderwijs in functie van vlot lezen

We geven een aantal tips mee voor sterke onderwijsarrangementen met een focus op vlot lezen.

**ONDERWIJS-
ARRANGEMENT
UITWERKEN**

Effectief leesonderwijs in vlot lezen wordt gekenmerkt door de volgende didactische uitgangspunten:

- effectieve le(e)stijd
- **instructie**
- **organisatie en interactie**
- differentiatie en **middelen**
- monitoring

- Duidelijke doelen (oog op de **focus**) en dag**planning**
- Afwisselende, korte en duidelijke **lesmomenten**: bv. leesinstructie – koorlezen – duolezen – zelfstandig lezen – schrijven – voorlezen.
- **Instructietafel** gemakkelijk te bereiken
- Veel leerlingen tegelijkertijd laten **oefenen**: lezen boven oefeningen werkboek
- Veel **herhaling & automatisering**
- Gebruik van **digitale ondersteuning**
- Doordachte **groepssamenstelling** en **gedifferentieerde materialen**
- Organisatie door afspraken over duo-lezen, samenwerken, materialen halen en opbergen, teksten kiezen ...

ONDERWIJS-ARRANGEMENT UITVOEREN
→Ondersteunen →Bijsturen

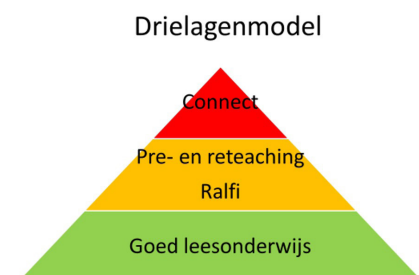
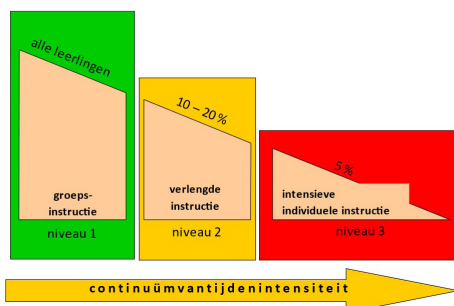
LEERLINGEN EVALUEREN
→Verzamelen →Beoordelen →Handelen →Communiceren

KWALITEITS-ONTWIKKELING
→Reflecteren: ▪ Wat werkte goed? ▪ Wat werkte minder goed?

- Volg de leerlingen formatief en summatief van bij de start van het leesonderwijs door feedback, observatie, toetsing, volgsysteem... en pas je onderwijs aan de behoeften aan.

Stevig basisaanbod en differentiatie

[Response to intervention](#) is een bijzonder krachtig middel om te differentiëren. De leraar voorziet drie lagen in het lezen. Elke laag bouwt voort op de vorige. In het aanvankelijk lezen ziet dat er bijvoorbeeld als volgt uit.

Bart Masquillier - Artevelde

[Ralfi-lezen](#) en [Connect](#) zijn twee evidence-informed methodieken voor minder goede lezers. Bij Connect vind je programma's om via extra instructie en ondersteuning klanken en letters te oefenen, woorden te lezen of vloeiend te lezen in de lagere leerjaren van de lagere school.

Aandacht voor leesbegrip

Vlot lezen is een middel om tot begrip te komen. Het uiteindelijke doel is om een boodschap te verwerken (TOsn1). Beginnende lezers hebben alle ruimte in het werkgeheugen nodig **om woorden te ontsleutelen**, waardoor er geen ruimte is voor het leesbegrip. Toch stimuleren we het leesbegrip ook tijdens het vlot en technisch lezen. Dat kan door bv.:

- onbekende woorden toe te lichten bij het lezen van woorden;
- een vraag te stellen na het samen of herhaald lezen van een tekst;
- te vragen naar een korte samenvatting;
- door te laten vertellen wat ze leuk, saai, moeilijk vonden;
- te vragen over wie, waar, wanneer het verhaal ging/afspeelde;
- te vragen naar een moeilijk woordje;
- te laten praten over wat ze lazen;
- ...

Het leesbegrip wordt echter het meest gestimuleerd door verhalen voor te lezen, waardoor het luisterbegrip van leerlingen wordt gestimuleerd. Zo kan je leerlingen teksten en verhalen aanbieden op hun begripsniveau (zie voorlezen).

Evaluëren

De leerlingen evolueren snel in het leesproces. Dat maakt dat leraren de vorderingen snel formatief opvolgen. Dat kan via methodetoetsen, een leerlingvolgsysteem, observatie met betrekking tot de letterkennis, benoemsnelheid, woordlezen, tekstlezen.

Nadien kunnen leerlingen ook zichzelf leren evalueren wat betreft [vlot, accuraat, expressief lezen en lezen met begrip](#).

De veelvuldige formatieve evaluatie heeft als doel het onderwijsaanbod meteen aan te passen aan de onderwijsbehoeften volgens een haalbaar differentiatie-model. 'Want van wegen wordt een varken niet vetter'. Je kan met je leerlingen ook [leesgesprekjes](#) houden.

Vrij lezen in een rijke leesomgeving

Leerlingen hebben buiten de 'leesles' om manieren nodig om veel en betekenisvol te lezen. Dat kan door o.a. het inrichten van een boekenhoek, vrij lezen, leescircuit, tutorlezen, mandjeslezen enz. [Kinderen die meer lezen, zijn beter in taal](#).

Vrij lezen is gebaseerd op het idee dat leerlingen 15-30 minuten per dag kunnen lezen in zelfgekozen boeken of teksten. Dat draagt bij tot de leesmotivatie. Volgende tips zijn bruikbaar.

- Zorg voor een ruime keuze aan boeken: fictie, non-fictie, strips, prentenboeken, moeilijke en gemakkelijke boeken in een aantrekkelijke omgeving.
- Leer kinderen strategieën om boeken zelfstandig te kiezen, te lezen en ze te begrijpen.
- Maak iedere dag tijd vrij voor 'vrij' lezen.
- Gebruik verschillende werkvormen: stillezen, duo-lezen, meelesen, voorlezen ...
- Voer gesprekken met de kinderen over wat ze lezen.
- Toon als leraar zelf dat je een gemotiveerde lezer bent.

Aidan Chambers (Leespraat) drukt dat als volgt uit.

Hoe word je een goede lezer?

De meeste kinderen door een goede, evenwichtige leesinstructie; de leerkracht is de sleutel voor het leessucces van kinderen (Expert Panel on Early Reading, 2003).

Veel lezen, waarbij volgens een meta-analyse van Guthrie en Humenick (2004) twee zaken van belang zijn:

- de aanwezigheid van veel boeken voor leerlingen;
- zelf mogen kiezen wat je wilt lezen (Allington 2012).

'Als we willen dat kinderen goed leren lezen, moeten we hen veel laten lezen. Als we willen dat kinderen veel lezen, moeten we hen goed leren lezen.' (Adams)

Voorlezen

'Luisteren naar boeken die voorgelezen worden is de beste voorbereiding op wat we kunnen verwachten en waar we op moeten letten als we gedrukte teksten gaan lezen.'
(De leesomgeving - Aidan Chambers)

Omdat leerlingen veel moeilijkere teksten kunnen begrijpen, dan die teksten, verhalen, boeken en gedichten die ze zelf lezen, blijft voorlezen belangrijk doorheen de basisschool. Dat kan genietend, interactief en herhaald. Voorlezen staat daarom best vaak op het programma, zeker voor leerlingen die zelf nog leren lezen.

Voorlezen en vrij lezen hebben ook een plaats in het leerplan. Ze kennen hun aanzet vanaf heel jonge leeftijd. Je staat er als leraar model.

2.5-12j

Genieten van voorlezen

2.5-12j

Exploreren van een ruime variatie aan tekstmateriaal

6-12j

Genietend lezen

Tien tips voor de leraar

Leerlingen leren lezen door een kwaliteitsvolle instructie.

Besteed zowel aandacht aan leestechniek als aan leesbegrip.

Volg de leerlingen van nabij om je onderwijsaanbod bij te sturen.

Voorzie een gedifferentieerd aanbod vanaf dag één van het leesonderwijs.

Laat de leerlingen elke dag vrij lezen met een zelfgekozen boek.

Lees elke dag voor.

Betekenisvol leesonderwijs met aandacht voor vlot lezen vindt plaats in alle klassen van de basisschool.

Zorg voor een rijke leesomgeving zodat leerlingen in contact komen met alle tekstsoorten.

Maak het lezen functioneel en betekenisvol, lezen om te leren.

Koppel andere taalvaardigheden aan lezen: woordenschat, schrijven, luisteren, spreken, taalbeschouwing.